

Eminescu într-o nouă viziune

O carte testamentară

La salonul de carte de la Cernăuți s-au lansat câteva cărți de excepție (nu în ultimul rând, cartea tinerei Niadi Cernica, *Eseuri de filozofie și filozofia culturii*), dintre care poate cea mai simbolică se numește *Eminescu într-o nouă viziune*, de Edgar Papu. Acesta este, de fapt, așa cum scrie realizatorul ediției, Vlad Ion Papu, fiul autorului, „un testament spiritual” al marelui umanist și eminescolog care a fost Edgar Papu, cartea fiind scrisă, (e un fel de-a spune, căci, de fapt, autorul, atins de o necrutătoare cecitate, dicta unor apropiați ceea ce dorea să scrie!) până aproape în ultima zi a vieții sale. Aflăm astfel că, deși lucra la mai multe proiecte și continua mai multe lucrări, simțindu-și sfârșitul aproape, precum împăratul din basme care și-a chemat fiii să le încredințeze mesajul definitoriu și esențial ce trebuia transmis posterității, Edgar Papu a renunțat la toate celelalte proiecte și s-a concentrat asupra acestuia, încercând să-l continue cât mai mult.

Mai aflăm din nota prefațatoare că noua carte despre Eminescu a acestui autor ce scrisese cândva acea lucrare de referință în eminescologie, *Poesia lui Eminescu*, a fost stimulat în reluarea temei de contactul de un înalt ferment spiritual cu gânditoarea elvețiană Svetlana Paleologu Matta. Aici se cuvine a adăsta o câțime de vreme căci, din păcate, puțină lume cunoaște opera acesteia, dar și ecoul ei care a fost la timpul apariției cărților sale, (*Eminescu și abisul ontologic și Jurnal hermeneutic*), o adevărată undă de șoc înviorătoare în lumea intelectuală românească. Prefațată cu venerație de către Nicu Steinhardt, cartea *Eminescu și abisul ontologic*, apărută în 1988, a stârnit un val de entuziasm între cunoscători. Amintiri despre aceste ecouri, dar și despre mari personalități cu care a comunicat înalt această autoare de elită au apărut mai de curând în cartea *Calicantus. Scene din viața lui Cristal*, (Editura „Augusta”, Timișoara, 2003), ca și în seria de interviuri pe care le-am realizat cu domnia sa la Lugano, apărute în mai multe publicații (*Bucovina literară, Lumină lină, Septentrion literar, Oglinda literară*).

Dar întorcându-mă la Edgar Papu, entuziasmul său intelectual provocat de această autoare se exterioriza atunci, cu aproape 20 de ani în urmă, în fraze ca acestea: „Autoarea studiului de față merge nemăsurat mai departe, pătrunzând până în adâncul abisului de sub cuvintele eminesciene. În felul acesta ea descoperă, cu înțelegerea supremă a poetului, existența ființei (...). Putem afirma fără exagerare că nu există imagine, inflexiune, cuvânt, nuanță din marea poezie eminesciană careia cercetătoarea să nu-i fi răscolit până în afund sensuri majore (...) De-acolo, din depărtare, Svetlana Paleologu Matta a făcut ceea ce nici cei mai eminenti eminescologi dintre noi nu au făcut. Am putea spune că s-a îmbrăcat în Eminescu, în neliniștile, în căutările, în

îndoielile și frământările și în suferințele sale ca să-l înțeleagă plenar și să ni-l redea integral (...) Această carte completă, parcă scrisă cu sânge, ne trezește cea mai adâncă venerație!” („Luceafărul”, 27 noiembrie 1988)

Cât de adâncă a fost această venerație și această stimuloare comunicare se dovedește și acum când ni se așază, postum, sub priviri efectul său major: o nouă carte despre Eminescu, pe care Edgar Papu a simțit nevoia s-o scrie sub imperiul inspirației produsă de acel eveniment intelectual. Prefața cărții de acum, intitulată *Erudiție și umanitate*, este semnată de Zoe Dumitrescu Bușulenga, aceea care, precum știm, ne-a părăsit anul trecut după o viață ziditoare întru cultură. Portretul pe care-l face aceasta fostului său magistru este unul complex, profund și nuanțat. Iată o mostră: „Practicând prin decenii această tehnică a uitării de sine în favoarea oamenilor, el s-a eliberat de egoism și a atins un prag al unei netulburate seninătăți (...) Dar mai ales izbutește să le pună în față (celor tineri) un model umanist care a trecut cu demnitate și înțelepciune, prin bolgiile arzătoare contemporaneității. (...) Cât am fi vrut să-i semănăm!” Că marea Doamnă exact asta a făcut, la rândul ei, a reușit să-i semene maestrului în anvergura sa spirituală, am scris în ultima vreme în mai multe locuri, iar acest lanț al spiritelor mari (Eminescu < Svetlana Paleologu Matta < Edgar Papu < Zoe Dumitrescu-Bușulenga) care comunică unul cu altul și-și transmit cu fervoare mesaje profunde, incandescente, testamentare, vorbește despre o misiune resimțită ca atare de-a face să nu se piardă niște valori majore dobândite prin succesive acumulări spirituale de-a lungul timpului, precum altădată preoții egipteni transmiteau doar celor aleși secretele învățăturilor esoterice. Iar cromatică deprimantă a peisajului spiritual actual justifică din plin această gravitate a demersului. Marii umaniști, gânditori și creatori, spiritele renaștente, sunt în tragic regres, dar mai ales și mai grav, modelul și cota lor axiologică în societatea contemporană este în cădere liberă, înlocuite fiind de promovarea unor exemplare ce prefigurează parcă o evoluție către Planeta maimuțelor.

Revenind la cartea-testament a lui Edgar Papu, ea reia sau prelungeste, în genere, idei, teme și motive deja abordate în cartea lui fundamentală, *Poesia lui Eminescu* din 1971, acum simțind nevoia să le aprofundeze, completeze, nuanțeze, accentuând esențele. Astfel, el reia discuția asupra categoriei **departelui**, de fapt, una dintre contribuțiile fundamentale ale eminescologiei, acum adăugându-i noi dimensiuni, precum **adâncimea**, argumentată prin motivații ca acestea: „În cazul de față **adâncimea** nu mai este vizibilă în afară, ci este intrinsecă cuvântului care se sprijină printr-un fel de actualizare a structurii sale modificate, într-o operație internă, implicită, de **absolută** însem-

nătate pe care numai poezia i-o poate da.” Cum nu se putea altfel, el revine asupra valențelor muzicalității eminesciene despre care, de asemenea, a scris pagini definitorii, care ne-au ajutat substanțial pe toți cei ne-am ocupat de aceasta temă. Acum eseistul poposește lămuritor asupra *surdinei* eminesciene, obținută „prin ecouri stinse, sugerate ca atare prin repetarea cuvintelor, cu efecte de o fantomatică împuținare a lor (...) până la echivalența suspinelor”, scrie despre *starea muzicală* eminesciană, despre *tăcerea muzicală*, despre *drumul invers al sunetului*, despre *onomatopeia muzicală*, ajungând la caracterul de *mantră rituală* a versului eminescian și la *caracterul sacru al sunetului* și alte asemenea nuanțări de mare finețe a observațiilor și acuratețe a expresiei.

Am avut marea bucurie de a găsi și unele confirmări ale unor gânduri ale noastre exprimate în timp, precum legătura de profunzime dintre Ștefan cel Mare și Eminescu sau despre categoria exegezei feminine, pe care domnia sa a denumit-o cândva în termeni romantici, ca fiind realizată de niște „logodnice stelare ale lui Eminescu”, printre care se numără, desigur, Svetlana Paleologu Matta, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Ioana Em. Petrecu și altele. Poezia religioasă a lui Eminescu se bucură de o tratare aprofundată, eseistul găsind, de pildă, că poemul *Răsai asupra mea* constituie „una dintre capodoperele poeziei religioase de pretutindeni”, și încă multe alte considerații valide, toate conducând, de fapt, la ideea că Eminescu constituie un „model moral” al nostru cu valoare universală și că el este contemporan cu noi mai mult decât cu trăitorii vremii sale.

Cartea nu se încheie, ci doar se întreprinde prin accidentul dispariției pământestii a autorului său, iar aceste gânduri ale sale cuprinse între copertile ei vin să sublinieze cu un aer testimonial evenimentul major în viața noastră ca națiune pe care l-a reprezentat Eminescu și pe care acest mare spirit umanist a ținut să ni-l reamintească până în momentul stingerii sale spre a mărturisi astfel că acesta este lucrul pe care l-a considerat el ca fiind cel mai important, esențial, de lăsat moștenire urmașilor și spre a ne întări astfel responsabilitatea față de acest tezaur, gest de o altfel de valoare, neprevăzută de el atunci, azi când temeiurile mitului eminescian sunt zdravăn zguduite de contestatari.

În orice caz, Editura „Prințes Edit” din Iași și-a făcut cu prisosință datoria culturală readucând în atenția vremii de azi acest text testamentar.

Lucia Olaru NENATI

Pensula destinului

Brush with Fate, în original. Pensulă cu destin. L-am văzut într-o noapte, pe Hallmark, din întâmplare. Din când în când, se reia. Realizat în 2002-2003 după romanul *Fata în albastru hiacint* (*Girl in Hyacinth Blue*) al Susanei Vreeland, e, se pare, cel mai scump și mai ambițios proiect din istoria Studiourilor. Jonathan

Janson a pictat anume pentru film, după descrierea autoarei, tabloul „vermeeraan”. A făcut-o „după natură”, cu obiecte vechi – hărți, șaluri, draperii, mobile – adunate cu răbdare și compuse cu migală ca să „sune” a Vermeer. Odaia, reconstituită în studiourile *Cinecitta*, la Roma (unde au fost filmate și filmele lui Fellini), a fost desfăcută bucată cu bucată și refăcută în Olanda. Patru *Vermeer* autentici de la Rijksmuseum l-au ajutat pe pictor să se încarce de lumina miraculoasă și să intre în rol. Tabloul pierdut din carte n-a existat cu adevărat niciodată, dar tocmai asta e frumusețea și provocarea. Janson a reinventat *lumina* și *asteptarea*, atmosfera și palpitul detaliilor. Un Vermeer miez și inimă de poveste. Poveste întinsă pe secole, în secvențe *bune* ca o prăjitură de casă. Despre iubirea de frumos, despre iubire și frumos. S-a filmat în Olanda sub regia lui Brent Shields. Fiecare secvență pare ea însăși un tablou pierdut cândva și regăsit acum cu o strângere de inimă. O melodie de fundal auriu-mierie, culori de bun film rusesc și fine psihologii de veche marcă englezească. Merită văzut mai ales când ierarhiile intime amenință să se surpe. Revăzut, își păstrează întregi toate miremele.

Irina PETRAȘ

